

1. Розкрийте зміст основних ідей філософії Середньовіччя: теоцентризм, монотеїзм, "Одкровення", геоцентризм, креаціонізм, провіденціалізм, теодіцея, есхатологія, гріхопадіння, спокута, спасіння.

Теоцентризм - філософська концепція, в основі якої лежить розуміння Бога як абсолютного, досконалого, найвищого буття, джерела всього життя і будь-якого блага. При цьому основою моральності служить шанування і служіння Богу, а наслідування і уподібнення Йому вважається вищою метою людського життя.

Монотеїзм — віровчення про існування єдиного Бога, Творця всього сущого, видимого і невидимого, творіннями якого є всі інші істоти, як духовні так і фізичні, що відрізняє його від генотеїзму або політеїзму, виключаючи існування інших, рівних йому божественних істот. Зазвичай монотеїсти приписують Богу риси досконалості, такі як всемогутність, всюди сущність, всезнання, а також найвище благо в етичному розумінні.

Одкровення - релігійне поняття, акт відкриття, суб'єкт якого завдяки активному чи пасивному спілкуванню з божим отримує чітке й ясне розуміння. Надчуттєве безпосереднє осягнення істин в момент містичного просвітління. (через видіння, чудеса, релігійний екстаз тощо).

Геоцентризм - уявлення про світобудову, згідно з яким центральне положення у Всесвіті займає Земля, навколо якої обертається Сонце, Місяць, планети, зірки. Альтернатива геоцентризму - геліоцентризм.

Креаціонізм - віра в те, що світ, людина та різні форми життя на Землі створені вищою, надприродною силою. Креаціонізм не є цілісною доктриною — існує багато різновидів креаціонізму з різними уявленнями про час акту творіння та різним ставленням до сучасних наукових поглядів на біологічну та геологічну еволюцію.

Провіденціалізм - релігійно-філософське спрямування, згідно з яким розвиток суспільства, джерела і рушії його просування та кінцева мета загалом визначаються таємними, зовнішніми у відношенні до історичного процесу силами - провидінням (Богом).

Теодіцея - релігійно-філософське вчення, що пояснює існування Бога як творця і правителя світу поряд з існуванням темних сторін буття та узгоджує наявність зла й несправедливості з ідеєю мудрості, благості та всемогутності Бога.

Есхатологія - розділ теології і філософії, що складає систему поглядів і вірувань про кінець світу, а також про долю людства і Всесвіту після нього. Есхатологічні уявлення присутні в багатьох релігійно-філософських і світоглядних системах Землі. Іудаїзм, християнство та іслам мають власну есхатологічну концепцію: «страшний суд».

Гріхопадіння — так називається вчинок людини, яка грішить, тобто робить помилки, відступає від віри і порушує Божі заповіді, виступає проти Бога і інших людей. У якості прикладу гріхопадіння часто наводять перше

гріхопадіння в історії людства, вчинок перших людей, предків людства, Адама і Єви, про який є згадки у св. Писанні.

2. Як розв'язується у Середні віки проблема співвідношення між філософією і теологією (вірою і розумом)?

У середні віки проблема співвідношення між філософією і теологією вирішувалася таким чином. Теологія займала головну позицію у суспільстві. Таким чином, усе було підкорено церквою. Вишукували єретиків, видавали індульгенції про відпущення гріхів. Всі наукові відкриття рівнялись до того, як каже церква.

3. Стисло описати специфіку основних етапів розвитку середньовічної філософії: апологетики, західної і східної патристики, схоластики.

Система раціоналістичних аргументів - апологетика, має на меті довести істинність тієї чи іншої релігії, системи вірувань чи поглядів. Схоластика — це специфічна середньовічна християнська філософія, що панувала в шкільному навчанні. Основне завдання схоластики полягало в обґрунтуванні, захисті і систематизації непорушних богословських істин. Її історія умовно розпадається на три періоди. VIII — XII ст. охоплюють підготовку і ранній період схоластики. Для XIII — XV ст. характерні спочатку розквіт, а потім занепад схоластичної філософії. Філософія Середньовіччя не тільки започатковується в античному світі, а й має в його межах свою класику — і саме нею є патристика. В історії філософії це поняття використовується для позначення християнських теологічних та філософських вчень 1-8 століть, коли їхні представники — Тертуліан, Климент Александрійський, Ориген, Августин захищали християнську доктрину від філософії язичників, іудейського світогляду, державної влади, яка спиралася на міфологічні уявлення про дійсність. З 3 століття патристика, навпаки, починає пристосовуватися до теоретичної форми світогляду — філософії, використовує неоплатонізм для обґрунтування християнського віровчення

4. Що Ви можете сказати про способи доведення існування Бога в Ансельма Кентерберійського і у Форми Аквінського?

У Середньовіччі творцем схоластики вважали Ансельма Кентерберійського, якого називали «другим Августіном», бо від Августина взяв багато чого, насамперед принципи взаємодії Віри і Розуму, а також поняття Бога. Ансельм Кентерберійський, так само як Еріугена, тісно поєднував філософську істину — Розум і Істину одкровення — Віру. Мислення має бути підлегле вірі, яка є передумовою, і без Віри немає справжнього пізнання.

Представнику першої групи Ансельму Кентерберійському належить знаменита формула: *credo ut intelligam* («вірую, щоб розуміти»). Вона виникла в результаті полеміки з крилатим афоризмом Тертуліана: *credo qua absurdum est* («вірую, тому що абсурдно»).

Важливий вплив на філософію Середньовіччя мали схоластики домініканського ордену, найвидатніші з яких — Альберт Великий та Хома Аквінський, що пристосували вчення Аристотеля до католицизму. Хома Аквінський (1225/1226–1274 рр.) розробив найбільш завершену концепцію середньовічного реалізму. Будь-яка універсалія, у тому числі «людина», є водночас і загальним поняттям, і ідеальним буттям, що можливе в трьох іпостасях: насамперед, універсалії існують «до речей» — у божественній Свідомості та Уяві як ідеї речей; далі, в результаті Божественного Творення універсалії з'являються «в речах» — як їхні сутності; і нарешті, універсалії проявляються «після речей» — як поняття людської свідомості. Таким чином, питання «Чи існує людина взагалі?», з погляду філософії Фоми Аквінського, розпадається на три питання: 1) про Божественний Задум людини, що є його ідеєю; 2) про створення людини як тіла і мислення; 3) про набуття людиною самосвідомості, що дає їй загальне поняття людини і відкриває сенс життя і смерті.

Звідси стає зрозумілим вчення Фоми Аквінського про людину як поєднання активної, формоутворюючої душі і пасивної тілесності, що близьке до Аристотеля. Душа — це неповторне безсмертне начало, що проявляється в особистості, яка є «найблагороднішим в усій розумній природі».

При цьому такі якості, як воля та уява, що в Особистості Бога збігаються з інтелектом, у людині виявляються відокремленими від інтелекту. Визнаючи величезне значення інтелекту для розуміння Бога, Хома Аквінський вважає, що в безпосередньому житті містична любов до Бога вивищується над пізнанням Бога.